

یافت و در محور فقه و اصول یک مجلد به «حج» و در محور علوم و فنون یک مجلد به موسیقی و...
نخستین مجلد این مجموعه در بهار ۱۳۷۹ در ۴ بخش فلسفه، منطق، کلام و عرفان با ۱۸ رساله و به کوشش گروهی از محققان حوزه و دانشگاه به پیشگاه دانشوران عرضه شده است. از بین این ۱۸ رساله، ۳ رساله به منطق اختصاص داده شده که این سه به همراه دو رساله خلق الاعمال (در کلام) و نصایح (در عرفان) توسط علی اوجیبی تصحیح شده است:

۱- منطق صغری شامل یک دوره بسیار فشرده از علم منطق، تألیف میرسیدشریف جرجانی است، این رساله به زبان فارسی و در واقع عصاره‌ای از دیگر رساله‌های منطقی وی موسوم به منطق کبری است.
۲- الذرة که توسط میرشمس‌الدین محمد فرزند میرسیدشریف جرجانی نگارش یافته و برگردان تازی منطق صغری است.
۳- شرح الایساغوجی که به وسیله اندیشمندی گمنام (سده ۸ هجری) - حسام‌الدین کاتی - به زبان عربی نگارش یافته و یکی از شروح مهم رساله منطقی الایساغوجی اثیرالدین ابهری است.

در این مجلد ۵ رساله نیز در بخش فلسفه عرضه می‌شود:
۱- الابانة عن وحدانية الله اثر فیلسوف شهیر جهان اسلام یعقوب بن اسحاق کندی است. موضوع اصلی این رساله اثبات وحدانیت خداست، اما در کنار آن به مباحثی چون تناهی اجسام و جرم جهان در زمان نیز می‌پردازد. تصحیح این رساله توسط دکتر غلامرضا جمشید نژاد اول به انجام رسیده است.
۲- ترتیب السعادات و منازل العلوم نگاشته ابوعلی مسکویه یکی از مهم‌ترین آثار موجود در زمینه

فلسفه اخلاق به‌شمار می‌آید. موضوع اصلی این رساله مسأله نیک‌بختی و گونه‌های آن و راه رسیدن به سعادت فرجامین است و توسط دکتر ابوالقاسم امامی که سالهاست به احیای آثار این شخصیت بزرگ مشغولند، تصحیح شده است.

۳- ماهیت نفس برگردان فارسی رساله فی النفس شیخ‌الرئیس ابوعلی سیناست که به‌خامه مترجمی ناشناخته تحریر شده و تصحیح آن را خدیجه مقدس‌زاده به انجام رسانده است.

۴- تجوهر الاجسام رساله‌ای است عربی از غیاث‌الدین منصور دشتکی که در رد ایرادهای وارد بر مبانی نظری پدرش میرصدرالدین درباره ماهیت اجسام و چگونگی ترکیب اجزاء آنها و جزء لایتجزی، تحریر شده است.

۵- شفاء القلوب یکی از حواشی متوسط الهیات شفا که به نثری مطلق توسط غیاث‌الدین منصور دشتکی به عربی نگاشته شده است.

تصحیح دو رساله اخیر، توسط امیر اهری، صورت گرفته است.

همچنین ۵ رساله مربوط به بخش کلام است که عبارت‌اند از:

۱- کیفیة معیة الواجب از جمله آثار منسوب به ملاصدرا که موضوع آن چگونگی سریان وجود واجب تعالی در موجودات و معیت و احاطه‌اش بر ممکنات است و احراز انتساب آن نیازمند تحقیقی مستقل است. خدیجه مقدس‌زاده این اثر را با تلفیق چاپ سنگی و دستنوشته موجود در کتابخانه مجلس شورای اسلامی، تصحیح کرده است. البته در اینجا این سؤال مطرح است که قرار دادن این اثر در میان رسائل کلامی بر چه مبنایی استوار است؟ آیا فی‌الواقع این اثر دربردارنده

گنجینه بهارستان عنوان مجموعه‌ای از نسخ خطی کم‌حجم کتابخانه مجلس شورای اسلامی است که به اهتمام علی اوجیبی - که در سالهای اخیر آثار نفیسی از جمله تقویم الایمان میرداماد و شرح قبسات سیداحمد علوی توسط وی تصحیح و چاپ شده است - در قالب ۸ موضوع اصلی: ۱- علوم قرآنی و روایی، ۲- حکمت (منطق، فلسفه، کلام و عرفان)، ۳- فقه و اصول، ۴- ادبیات فارسی، ۵- ادبیات عرب، ۶- تاریخ و جغرافیا، ۷- اخلاق، ۸- علوم و فنون منتشر شده است.

از جمله ویژگیهای گنجینه بهارستان این است که از لحاظ کمی در صدد احیای دستنوشته‌هایی است که پس از تصحیح حداکثر در حدود صد صفحه باشند.

اگرچه هدف اصلی در این مجموعه موضوعی احیاء و نشر نسخ خطی چاپ نشده کتابخانه مجلس شورای اسلامی است، اما از این رهگذر آثاری که پیش از این چاپ شده یا متن منقحی ندارد، یا زمان زیادی از چاپ آنها می‌گذرد و یا در خارج از کشور به طبع رسیده و هم‌اکنون در اختیار محققان قرار ندارد، مجدداً به زیور طبع آراسته می‌گردند.

البته برای کاربردی‌تر شدن این مجموعه تلاش بر آن است که در کنار انتشار رسائل در محورهای کلی هشتگانه یاد شده، به موضوعات خاص‌تر نیز پرداخته شود. بعنوان مثال در آینده نزدیک، در محور علوم قرآنی و روایی یک مجلد به «اربعینات» اختصاص خواهد

۱- منطق صغری شامل یک دوره بسیار فشرده از علم منطق، تألیف میرسیدشریف جرجانی است، این رساله به زبان فارسی و در واقع عصاره‌ای از دیگر رساله‌های منطقی وی موسوم به منطق کبری است.

۲- الذرة که توسط میرشمس‌الدین محمد فرزند میرسیدشریف جرجانی نگارش یافته و برگردان تازی منطق صغری است.

۳- شرح الایساغوجی که به وسیله اندیشمندی گمنام (سده ۸ هجری) - حسام‌الدین کاتی - به زبان عربی نگارش یافته و یکی از شروح مهم رساله منطقی الایساغوجی اثیرالدین ابهری است.

در این مجلد ۵ رساله نیز در بخش فلسفه عرضه می‌شود:

۱- الابانة عن وحدانية الله اثر فیلسوف شهیر جهان اسلام یعقوب بن اسحاق کندی است. موضوع اصلی این رساله اثبات وحدانیت خداست، اما در کنار آن به مباحثی چون تناهی اجسام و جرم جهان در زمان نیز می‌پردازد. تصحیح این رساله توسط دکتر غلامرضا جمشید نژاد اول به انجام رسیده است.

۲- ترتیب السعادات و منازل العلوم نگاشته ابوعلی مسکویه یکی از مهم‌ترین آثار موجود در زمینه

فلسفه اخلاق به‌شمار می‌آید. موضوع اصلی این رساله مسأله نیک‌بختی و گونه‌های آن و راه رسیدن به سعادت فرجامین است و توسط دکتر ابوالقاسم امامی که سالهاست به احیای آثار این شخصیت بزرگ مشغولند، تصحیح شده است.

۳- ماهیت نفس برگردان فارسی رساله فی النفس شیخ‌الرئیس ابوعلی سیناست که به‌خامه مترجمی ناشناخته تحریر شده و تصحیح آن را خدیجه مقدس‌زاده به انجام رسانده است.

۴- تجوهر الاجسام رساله‌ای است عربی از غیاث‌الدین منصور دشتکی که در رد ایرادهای وارد بر مبانی نظری پدرش میرصدرالدین درباره ماهیت اجسام و چگونگی ترکیب اجزاء آنها و جزء لایتجزی، تحریر شده است.

۵- شفاء القلوب یکی از حواشی متوسط الهیات شفا که به نثری مطلق توسط غیاث‌الدین منصور دشتکی به عربی نگاشته شده است.

تصحیح دو رساله اخیر، توسط امیر اهری، صورت گرفته است.

همچنین ۵ رساله مربوط به بخش کلام است که عبارت‌اند از:

۱- کیفیة معیة الواجب از جمله آثار منسوب به ملاصدرا که موضوع آن چگونگی سریان وجود واجب تعالی در موجودات و معیت و احاطه‌اش بر ممکنات است و احراز انتساب آن نیازمند تحقیقی مستقل است. خدیجه مقدس‌زاده این اثر را با تلفیق چاپ سنگی و دستنوشته موجود در کتابخانه مجلس شورای اسلامی، تصحیح کرده است. البته در اینجا این سؤال مطرح است که قرار دادن این اثر در میان رسائل کلامی بر چه مبنایی استوار است؟ آیا فی‌الواقع این اثر دربردارنده

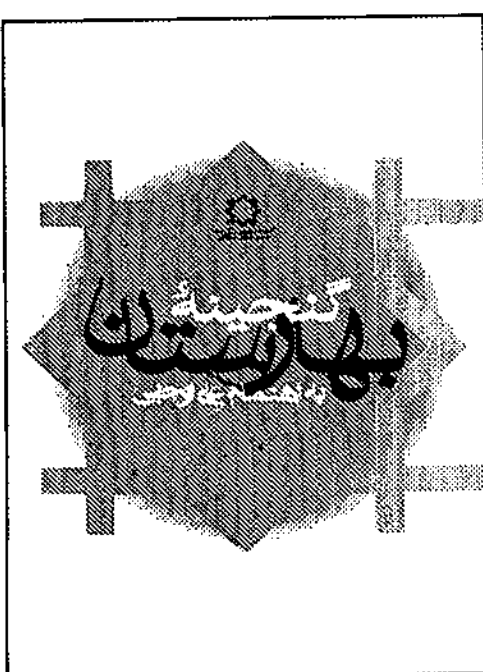
گنجینه بهارستان عنوان مجموعه‌ای از نسخ خطی کم‌حجم کتابخانه مجلس شورای اسلامی است که به اهتمام علی اوجیبی - که در سالهای اخیر آثار نفیسی از جمله تقویم الایمان میرداماد و شرح قبسات سیداحمد علوی توسط وی تصحیح و چاپ شده است - در قالب ۸ موضوع اصلی: ۱- علوم قرآنی و روایی، ۲- حکمت (منطق، فلسفه، کلام و عرفان)، ۳- فقه و اصول، ۴- ادبیات فارسی، ۵- ادبیات عرب، ۶- تاریخ و جغرافیا، ۷- اخلاق، ۸- علوم و فنون منتشر شده است.

از جمله ویژگیهای گنجینه بهارستان این است که از لحاظ کمی در صدد احیای دستنوشته‌هایی است که پس از تصحیح حداکثر در حدود صد صفحه باشند.

اگرچه هدف اصلی در این مجموعه موضوعی احیاء و نشر نسخ خطی چاپ نشده کتابخانه مجلس شورای اسلامی است، اما از این رهگذر آثاری که پیش از این چاپ شده یا متن منقحی ندارد، یا زمان زیادی از چاپ آنها می‌گذرد و یا در خارج از کشور به طبع رسیده و هم‌اکنون در اختیار محققان قرار ندارد، مجدداً به زیور طبع آراسته می‌گردند.

البته برای کاربردی‌تر شدن این مجموعه تلاش بر آن است که در کنار انتشار رسائل در محورهای کلی هشتگانه یاد شده، به موضوعات خاص‌تر نیز پرداخته شود. بعنوان مثال در آینده نزدیک، در محور علوم قرآنی و روایی یک مجلد به «اربعینات» اختصاص خواهد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

گنجینه بهارستان (جلد ۱)
به کوشش علی اوجیبی
سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۹

در سوگ سها

دریغ و افسوس که روزگار پرفسوس در ربودن ستارگان درخشان از پهنه هنر و ادب، دستی چست و عزمی جزم دارد و هر روز از این گستره آبی، ستاره‌های را فرو می‌کشد و امیدوی را با خود می‌برد و تا ستاره‌های دگر نور بتاباند، زمان زیادی می‌طلبد.

سالها باید که تا یک سنگ اصلی ز آفتاب

لعل گردد در بدخشان یا عقیق اندر یمن
این بار عذار روزگار بی منزلت، استادی یا معرفت و ادیبی نجیب و فرزانه لبیب را با خود برد، او که چونان تخلصش (شها)، گوشه گیر و فروتن بود، سالها غم غربت را به عشق آموختن، دانش و بینش به جان خرید و راهی تهران هزار رنگ شد و تا پایان همانجا ماند.

آری سخن از دکتر سیدضیاءالدین دهشیری است که در جوانی سری پرشور، اندیشه‌ای پویا و احساسی زایا داشت، چندی در نشریات دیار یزد، قلمی زد و طبیعی آرمود و شعری سرود و گاه «آب در خوابگاه مورچگان» ریخت و چون محیط یزد را برای خود کوچک دید، نخست به شهر نقش جهان رهسپار شد و آن‌گاه به پای تخت دانش و کتاب راهی شد، پله‌های ترقی را گام به گام پیمود تا دکترای ادبیات فرانسه را گرفت. هر از گاهی شعری می‌سرود، اما عمده کارش به غیر از چند تألیف، ترجمه بود، به آثار بزرگان زبان و ادبیات فرانسه دلبستگی فراوان داشت، گهگاه به برگردان اشعار هوگو، بودلر، دوموسه، دیدرو و... عطش سیری‌ناپذیر خود را جرعه‌ای می‌نوشتند، اما بیشتر دلبسته عارف حق جو، و یار بردار رفته حسین بن منصور حلاج بود، چندین اثر حلاج‌شناس نامی، لویی ماسینیون را ترجمه و منتشر نمود.

بسیار امیدوار بود که بتواند ترجمه فرانسوی قرآن پاک را به پایان برد، اما جفای روزگار بر وفای او چیره شد و نتوانست شاهد وصال را در آغوش کشد، «وای بسا آرزو که بر خاک شده».

از میان سی و چند اثری که ترجمه کرده بود، بیش از همه به آثار ماسینیون عشق می‌ورزید، چندین کتاب ترجمه شده اما چاپ نشده داشت.

سال‌ها بود در تهران شلوغ، در خلوت تنهایی خود می‌زیست، و در سال‌های پایانی عمر با ساعاتی تدریس در دانشگاه‌های تهران، همچون سالیان دراز عمرپریارش که به تدریس فرانسه مشغول بود، خود را همچنان در محیط علمی دانشگاه خرسند می‌نمود.

افسوس که چه بی‌خبر از آشیان پرکشیده از آن‌گاه که جولنی نادان، با سرکوبش وی را مجروح کرد تا هنگامی که در دی ۱۳۷۹ راهی دیار جاوید شد، کمتر کسی آگاه بود، شاید این هم از خواسته‌های او بود که هیچ‌گاه در پی زحمت دوستان خود نبود.

شاید این بیت سنایی غزنوی پایانی نیکو باشد بر این کوتاه گفتار:

آن‌گاه قدر او بشناسد با یقین

کاید شب و پدید شود بر فلک سها

روانش شاد و یادش گرامی باد.

رساله در باب الهیات است که برای عرفا، اصحاب تحقیق و واققان معنی تألیف شده است. این رساله را بهروز ایمانی تصحیح کرده است.

۴- حسن و دل نگاشته ادیب فرهیخته سده نهم هجری، یحیی سبیک نیشابوری، یکی از متون ادبی فارسی بسیار ارزشمندی است که به زبان رمزی و نمادین و در قالب داستانی جذاب و شیرین تألیف شده است و تصحیح آن توسط سیدمهدی چهرمی صورت گرفته است.

۵- حسن و عشق از آثار ارزشمند ادیب شهیر سده دهم هجری محمدبن سلیمان فضولی است. در این رساله با نثری مسجع و جذاب، داستان سیر روح از عالم جبروت به ناسوت و سفرش به دیار بدن و شهر دل، و ارتباطش با عقل و عشق و... بیان شده که تصحیح آن توسط علی دژاکام به انجام رسیده است.

در اینجا تنها معرفی کتاب گنجینه بهارستان مقصود بوده است و نه بررسی تخصصی آن، اما ذکر این نکته لازم می‌نماید که بعضاً مصححین محترم در مقدمه، شرحی از زندگینامه مولفین نسخ ارائه داده‌اند که این شرح اگرچه در مورد مولفین ناشناخته جهت آشنایی هرچه بیشتر محققان با آنان و آثارشان بسیار مناسب است اما در برخی موارد، اینگونه شرح مفصل ضروری نمی‌نماید، چه اینکه در کتب مربوطه در این باره به تفصیل مطلب پرداخته شده است. به هر حال گنجینه بهارستان تلاشی بسیار ارزشمند در راه احیای نسخ خطی کم‌حجم است، چرا که اینگونه دست‌نوشته‌ها معمولاً حاوی تبیین دیدگاه‌های صاحبان آن در مورد موضوعی خاص و مهم و پاسخ به شبهات اساسی و حل برخی مسائل بنیادی و یا ترسیم سیمای کلی یک دانش است.

اندیشه کلامی ملاصدرا است و یا چنان که از متن رساله برمی‌آید حاوی اندیشه‌های وی با همان ویژگی‌های خاص «حکمت متعالیه» است؟

۲- رساله اعتقادی که از نوشته‌های موجز کلامی خواجه نصیرالدین طوسی در باب اقل مرتبه اعتقاد است و تصحیح آن توسط فاطمه فنا به انجام رسیده است.

۳- خلق الاعمال که یکی از مهم‌ترین آثار درباره مسأله جبر و اختیار است و به خامه فیلسوف شهیر عهد صفوی، میرداماد نگارش یافته است.

۴- پرسش و پاسخهای حکمی، این رساله فارسی مجموعه‌ای فراهم آمده از ۳۵ پرسش گوناگون فلسفی - کلامی و پاسخهای حکیم الهی ملاعلی نوری است که توسط حامد ناجی اصفهانی تصحیح شده است.

۵- معاد رساله‌ای است فارسی درباره معاد جسمانی و روحانی که از سوی مؤلفی ناشناخته تألیف شده است و سیدمحمد یوسفی، متن این اثر را بر اساس نسخه موجود در کتابخانه مجلس شورای اسلامی تصحیح کرده است.

و بالاخره در بخش عرفان نیز ۵ رساله عرضه شده است:

۱- نصایح که پندنامه عارف بزرگ قرن ششم، شیخ نجم‌الدین کبری است.

۲- حقیقه الحقائق یکی از آثار عرفانی گرانسنگ محیی‌الدین بن عربی است که درباره مباحثی چون گونه‌های معرفت اسماء و صفات حق تعالی، انسان کامل و رابطه واجب و ممکن، نگاشته شده و تصحیح آن را دکتر نجفقلی حبیبی به انجام رسانده است.

۳- لطائف التوحید نگاشته سعدالدین حموی از مشاهیر عرفای سده هفتم هجری است. موضوع این

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
پرتال جامع علوم انسانی

شهباز شایانفر

گنجینه بهارستان